

Nej, skolval bryter inte segregationen

Dagens Samhälle den 3 maj 2018

I en debattartikel av Almega och Friskolornas Riksförbund framförs påståenden om vad som styr familjers skolval. Artikeln är baserad på en enkätundersökning och det hävdas bland annat att föräldrar med svaga socioekonomiska förutsättningar värdesätter skolor med bra akademiska meriter särskilt högt. Socioekonomiskt starka familjer värderar däremot trivsel högre.

Resultatet påstås i rapportsammanfattningen vara i linje med vad den internationella forskningen visar. Det kan därför vara bra att upplysa om vad den internationella forskningen kring skolval faktiskt säger.

En färsk studie från New York, som är under revidering för prestigetidskriften *American Economic Review*, finner att familjer söker sig till skolor med högpresterande elever. Detta gäller för samtliga undersökta elevgrupper men resultaten tyder på att elever som själva är högpresterande är särskilt benägna att välja skolor med högpresterande elever. Däremot finns det inget som tyder på familjer skulle vara särskilt benägna att välja skolor som förvaltar sitt elevmaterial väl. Att en skola har ett högt "förädlingsvärde" lockar alltså inte fler att välja den. Inte heller är familjer mer benägna att välja skolor, som enligt studiens statistiska analys skulle passa just deras barn särskilt väl.

En engelsk studie finner också att skolans akademiska resultat är viktiga men detta gäller främst familjer med stark socioekonomisk bakgrund. Ju svagare socioekonomisk ställning familjen har, desto mindre viktiga blir skolornas resultat för skolvalet. Studien finner också att familjer med stark socioekonomisk ställning är särskilt benägna att välja bort skolor med en stor andel fattiga elever och elever med särskilda behov. Dessa familjer är också mer benägna att välja en skola som ligger långt från hemmet. Studien har inget mått på skolans förädlingsvärde men eftersom skolors resultat i hög grad drivs av vilka elever som går på skolan är resultaten helt i överensstämmelse med resultaten från New York.

Nederländerna har länge haft en hög grad av fritt skolval och skolvalen i Amsterdam analyseras i en nypublicerad studie. Denna studie finner att skolornas akademiska resultat och hur duktiga skolans elever är gör en skola mer attraktiv. Däremot tyder inget på att skolornas kvalitet – deras förädlingsvärde – skulle påverka valen. Viktigt är också hur långt det är till skolan och vilka skolor ens tidigare klasskamrater väljer. Studien undersöker inte skillnader mellan olika grupper men visar att skolvalet i hög grad är ett socialt betingat val.

Liknande resultat går igen i andra studier. En välkänd sådan från North Carolina finner att familjer med stark socioekonomisk bakgrund är särskilt benägna att välja skolor med goda resultat, vilket alltså i hög grad fångar skolans elevsammansättning. Studien finner också att familjer från olika minoritetsgrupper har en tydlig preferens för skolor där respektive minoritetsgrupp är välrepresenterad. Lika söker alltså i hög grad lika.

Något som skiljer alla dessa studier från Almeegas och Friskolornas Riksförbunds rapport är att de baseras på faktiska skolval och inte på vad familjer uppger i en enkätundersökning. En relevant svensk studie finner att hur familjer besvarar sådana enkäter är starkt påverkade av vilken social

kontext familjerna befinner sig i och därmed vilka skolor de har tillgång till. Att till exempel säga att man värderar trivsel särskilt högt kan då bero på att man överlag är rätt nöjd med den akademiska kvalitén på skolan som barnen går på.

Dylika mekanismer kan också förklara resultaten i den studie som ligger till grund för påståendet om vad den internationella forskningen säger. Studien i fråga undersöker föräldrars önskemål om lärare *inom en och samma skola*. Det är alltså inte en studie av skolval utan av lärarval. Att föräldrar på socioekonomiskt starka skolor uttrycker en preferens för trivselskapande lärare medan lärarnas akademiska förmågor betonas på socioekonomiskt svaga skolor kan därför bero på i vilket avseende man anser att skolan främst brister.

Snarare än att förlita sig på vad familjer uppger i enkäter är det önskvärt att studier av skolval baseras på hur familjer faktiskt väljer skolor. Det är trots allt vad familjer gör och inte vad de säger som i slutändan spelar roll för vilka konsekvenser skolvalet får. Dessutom är det önskvärt att den internationella forskningen karakteriseras på ett någorlunda rättvisande sätt i debatten. Slutsatsen från denna forskning måste vara att skolval knappast är ett verksamt sätt att bryta den sociala skolsegregationen.

Jonas Vlachos